

Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi

Ahmet Yaman*

Öz

2011 yılından itibaren Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle Türkiye’ye yerleşen Suriyeliler üzerine çeşitli araştırmalar ve çalışmalar yürütülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinden genel itibarıyla Suriyelilerin hukuksal durumları, insani yaşam koşulları, ekonomideki yerleri ve güvenlik boyutu üzerine odaklanılmaktadır. Şüphesiz bu çalışmalar yaşanan sosyal sorunun tespiti ve yansımalarını bizlere göstermesi nedeniyle önemlidir. Ancak incelemelerin, Suriyelilere dışarıdan bakan, sosyal sorunun sonuçlarına odaklanan, Suriyelilerin yaşamlarını ve birbirleriyle kurdukları ilişkileri anlamaktan çok onları ötekileştiren bir anlayışa sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmada ise, Suriyelilerin ekonomik, politik, hukuksal ve kültürel farklılıklarını ya da benzerliklerini bir arada düşünerek Suriyelilerin kendi iç ilişkileri, ağları ve yaşam pratikleri araştırılmaktadır.

Bu bağlamda, Suriyeli göçmenlerin Mersin ilinde kurdukları 6 dernek, 6 işletme sahibi, 10 işçi ile görüşmeler yapılmıştır. Derneklerin Suriyeli göçmenlerin konut, iş, dil, sağlık ve eğitim sorunlarını çözebilecekleri mekanizmaları inşa ettikleri görülmüştür. Suriyeli işletme sahipleri ile emek gücünün hayatta kalma stratejileri, iş kurabilmeleri, iş bulabilmeleri konusunda mevcut ağları oluşturan sosyal sermayenin sivil toplum ve ekonomik hayattaki yansımalarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç kuramları, Ağ Kuramı, Suriyeli, sosyal sermaye

* Mersin Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkan Danışmanı; Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta:ahmetyaman1986@gmail.com

An Analysis of the Construction of Syrian Social Capital and Reproduction Process in the Field of Civil Society and Economic Life

Ahmet Yaman*

Abstract

Several research and studies have been carried out about the Syrians resettled in Turkey due to the war in Syria since 2011. These studies mostly focus on the Syrians' position in economy, legal status, humanitarian living conditions as well as the extent of security. Such studies are surely fundamental since they show us the determination and reflections of the social problems that have been experienced. However, the reviews have an understanding of focusing on the results of social problem, marginalising Syrians as well as not empathising with them rather than attempting to understand their lives and interpersonal relations. In this study, however, Syrians' domestic relations, networks and vital practices have been investigated by considering together their economical, political, legal and cultural differences or similarities.

In this regard; interviews with 6 associations established by Syrian migrants in Mersin province, 6 employers and 10 employees have been made. It has been shown that such associations build mechanisms enabling to solve the problems of housing, employment, language, health care and education of the Syrian migrants. The reflections of social capital in civil society and economic life which forms current networks on setting up a business, finding a job as well as survival strategies of labour power have been mentioned with Syrian employers.

Keywords: *Migration theories, Network Theory, Syrians, social capital*

---

* Mersin Union of Chamber of Merchants and Craftsmen Chairman Advisor; Postgraduate, Mersin University Social Science Institution, Department of Economics and Administrative Sciences, e-mail:ahmetyaman1986@gmail.com

Giriş

2011 yılı itibarıyla Türkiye'ye gelen Suriyeliler genel anlamda geçicilik ve kalıcılık ekseninde ve misafir söylemi çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak bu tanımlamanın hukuki bir karşılığı bulunmadığı için Suriyelilerin durumu belirsizliğini korumaktadır. Suriyelilerin varlığı üzerine yürütülen çalışmalar genel olarak insani yardımlar, barınma, eğitim, sağlık hizmetlerinden faydalanma gibi temel yaşam koşullarının iyileştirilmesi üzerine odaklanmıştır (TTB, 2014; AFAD, 2013; AMNESTY, 2014). Bununla birlikte Suriyelilerin ne olduğu, nasıl tanımlandığı sorunsal misafirlik, sığınmacı, mültecilik, yerinden edilmişlik üzerine çeşitli politik ve hukuki önermeler üzerine yoğunlaşmaktadır. Bütün bu belirsizlik, Suriyeliler konusunda toplumda olumsuz ve ayrımcılığı tetikleyici algının artmasına neden olmaktadır. Özellikle sınıra yakın şehirlerdeki olağan dışı nüfus birikimi, şehrin sosyal dokusunda etkiler yaratırken, bu durum bazı şehirlerde gerilim boyutunu aşip şiddete dönüşmüştür (Mazlum-Der, 2014).

Mersin Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Talat Dinçer, Suriyelilerin kayıt dışı olarak faaliyet yürüttükleri işletmeler nedeniyle ticari hayatta kuralsızlığın, düzensizliğin ve haksız rekabet ortamının arttığını dile getirmektedir. Bu durumu, Suriyelileri ezmeden iyi bir göç yönetimiyle çözebilmelerinin mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Ancak vergiden ve diğer harçlardan muaf tutulan Suriyelilerin ticari faaliyetleri, yerli esnaflar arasında tartışmalara ve çatışmalara zemin hazırladığının altını da çizmektedir. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Başkan Yardımcısı Tanrıöver, Suriyelilerin sahip olduğu şirket sayısının 600 olduğunu, bunların öncelikle lojistik, gıda, inşaat, gayrimenkul ve eğitim danışmanlığı gibi sektörlerde faaliyet gösterdiğini dile getirmektedir. Aynı zamanda sigortasız Suriyeli çalışan sorununun haksız rekabete yol açtığını ve ekonomiye olumsuz etkilerinin olduğunu ifade etmektedir (İHA, 2014).

Mersin'in merkez Akdeniz ilçesine bağlı Kazanlı Mahallesi'nde yaşayan vatandaşlar ile Suriyeliler arasında kavga çıkması sonucunda 21

Suriyeli vatandaş polis minibüsüyle mahalleden çıkartılarak Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğüne götürülmüştür (CNN-TURK, 2013). Suriyelilerin trafik ışıklarında dilencilik yaptıkları ve çeşitli sorunlara neden oldukları yerel basında da sıklıkla vurgulanmaktadır (MersinHaber, 2014).

Yukarıda verilen örnekler aslında yaşanan sosyal olgunun çok boyutlu, girift yanlarının olduğunu bizlere göstermektedir. Özetle, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel farklılıkları içerisinde barındıran Suriyeliler genel olarak iki şekilde ele alınmıştır. İlk olarak, misafir, göçmen, mülteci, yerinden edilmiş, sığınmacı gibi hukuksal sınırlılıklar üzerinden tanımlanma yoluna gidilmiştir. Ardından Suriyelilerin ya yaşamsal eksiklikleri ya da yaşadıkları bölgelerde neden oldukları toplumsal sorunlara göndermeler yapılarak ele alınmışlardır.

Bu çalışma ne sınırlayıcı hukuki bir dille ne de ortaya çıkan sorunlara gönderme yaparak Suriyelileri incelemektedir. Buna karşın çok boyutlu yaşanan Suriyeli göç olgusuna sosyolojik bir bakış açısı getirmek amacıyla sosyal sermaye kavramı ve ağ kuramları çerçevesinde incelemek hedeflenmektedir.

Bu amaçla çalışma üç alt başlıktan oluşmaktadır. Birincisi, göç nedir, nasıl tanımlanabilir, göçün farklı boyutları nelerdir soruları göç literatürü üzerinden incelenmektedir. Böylelikle göç kuramlarının genel bir kavramsallaştırılması yapılarak Suriyeli göçmenlerin kurdukları kurumlar ve ilişki ağları “Ağ Kuramı” kapsamında tartışılmaktadır.

İkincisi, Suriyelilerin ne olduğu, nasıl tanımlandığı sorunsalı üzerinde durulmaktadır. Suriyelilerin göçmen, sığınmacı, yerinden edilmiş ya da misafir olarak tanımlanmaları sorunlu olarak kabul edilerek, eleştirel ve alternatif olarak “Suriyeli Sosyal Sermaye” kavramı geliştirilmektedir. Suriyelilerin sosyal, ekonomik ve kültürel sermaye sahibi bir topluluk oldukları iddia edilmektedir. Sahip olunan bu sermayenin sivil topluma ve ekonomik hayata eklemlenme biçimleri araştırılmakta, sosyal sermaye kavramı ile kendi yaşam biçimlerini, pratiklerini ve hayatta kalma stratejilerini anlamak hedeflenmektedir.

Yukarıda teorik inceleme alanı sunulan çalışmanın pratik yaşamda kendisini nasıl inşa ettiği aynı zamanda yeniden nasıl ürettiği araştırılacaktır. Bu ise, üç aşamada incelenmektedir. İlki, açık uçlu ve yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan mülakat soruları eşliğinde Mersin ili Mezitli ilçesinde kurulan 6 Suriyeli derneğin yöneticisi ve çalışanlarıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelere göre, Suriyelilerin sivil toplum içerisinde kendilerini örgütlemelerinin nedenleri ve sonuçları ortaya çıkarılacaktır. İkincisi, Suriyeli sermaye sahibi işletmelerin ekonomik hayata eklenmeleri incelenmektedir. Sermaye sahiplerinin ekonomik hayatta karşılaştıkları sorunlar ve kurdukları ilişki ağları 6 küçük işletme sahibi ile yapılacak görüşmeler ile ortaya çıkarılacaktır. Ekonomik hayatın İşgücü piyasasına yansımaları da Mersin ilinde işçi olarak çalışan 10 Suriyeli göçmen ile derinlemesine görüşmeler yapılarak yaşam deneyimleri ve hayatta kalma stratejilerine değinilecektir. Özetle Suriyelilerin yaşam pratikleri, hayatta kalma stratejileri, ağ kuramları ve Suriyeli Sosyal Sermaye kavramı üzerinden açıklanacaktır.

Göç Kuramları Üzerine Değerlendirme

Günümüz toplumlarında ortaya çıkan her bir toplumsal olay ve olgu içinde çok parçalı ve kırıklı yapılar barındırmaktadır. Bir yandan 'büyük', kitlesel nitelikli olgu ve olaylarla karşılaşırken diğer yandan bu olay ve olguların kendi içinde parçalandığını, çok katmanlı yapılara sahip olduğunu görmekteyiz. Çağımızda ortaya çıkan göçler ve genel olarak göç olgusu da bundan muaf değildir. Günümüzde tanık olduğumuz göç hareketleri biricik ve kendine özgü niteliğe sahiptir. Toplumsal zeminde meydana çıkan bu gelişmeler ve değişimler bağlamında, göçe yönelik yeni bir bilimsel perspektifi ve kuramsal yaklaşımı gerektirmektedir. Bu 'yeni yaklaşım', öncelikle göç ve göçmeni ayırt ederek tartışmanın temelini koymalı, göç kuram ve modellerini bu çerçevede tartışmanın hedefine yönelik olarak kullanmalıdır. Daha çok yapısal ve üst yapısal etkenlerin analizine yönelik göç çalışmaları ve daha çok bireysel süreçlerin göç üzerindeki ve göç sonrası-

daki etkilerine yönelen göçmen çalışmaları net şekilde tanımlanarak ayrımlaştırılmalı ve bu şekilde uygulanmalıdır (Çağlayan, 2006: 67-91). Çünkü göç olgusu, ulusal ve uluslararası düzeylerde gerçekleşen göçleri de kapsayacak şekilde pek çok araştırmaya ve çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmalar kapsamında, göçe neden olan etmenler, göç kararının alınma ve uygulanma biçimi; göç sonrası ortaya çıkan toplumsal, siyasal, mekânsal ve ekonomik ortam; göç eden kitlenin bu ortamdan hem etkilenme hem de etkileme süreçleri gibi pek çok soru ve konu aydınlatılmaya çalışılmaktadır (Melih & Balaban, 2005: 1). Göç, nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir yerden başka bir yere gitmesi hareketine denilmektedir (Erjem, 2009: 8). Genel olarak göç eylemini 3 temel değişken çerçevesinde incelemek olanaklıdır: 1. Göç veren yerleşim birimi (kıır, kent, ülke), 2. Göç eden kişiler (birey, hane, cemaat, toplumsal grup), 3. Göç alan birim (kıır, kent, ülke) (Melih & Balaban, 2005: 2).

Bununla birlikte mekânsal olarak göçler iki gruba ayrılmaktadır. İç göçler, bir ülke içindeki yerleşim birimleri arasında gerçekleşen nüfus hareketleridir (Tekeli, 1997: 9). Uluslararası göçler ise uzun süre kalmak, çalışmak ve/veya yerleşmek için bir ülkeden diğerine yapılan nüfus hareketidir (Jensen, 2015: 5).

Uluslararası göçler, gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere ya da gelişmiş ülkeler arasında yaşanabilmektedir. Bu ise, hem uluslararası alanda devletlerarası ilişkileri etkilemekte hem de devletlerin sınırlarından giriş ve çıkışların niteliğini, boyutunu ve yasal durumlarını etkilemektedir. Aynı zamanda uluslararası göçlere maruz kalan ülkelerde ekonomik, güvenlik ve politik sorunlara zemin hazırlamaktadır (Weiner, 1985: 441-455). Bugüne kadar uluslararası göçün bütün dinamiklerini içerisine alan tek bir göç teorisi söz konusu değildir. Birbirlerinden ayrı olarak gelişen parçalı teoriler farklı disiplinlerin etkisiyle gelişmiştir (Massey vd., 1993: 432).

Göç üzerine ilk incelemeyi 1885'te Ravenstein "Göçün Kanunları" eserinde formüle etti. Ona göre göç gelişmeyle yakından ilgilidir. Gö-

çe neden olan en önemli olgunun ekonomi olduğunu vurgulamıştır (De Haas, 2008: 4). Everett Lee 1966 yılında kaleme aldığı “A Theory of Migration” isimli eserinde Ravenstein’in tespitini genişleterek göçü etkileyen dört unsurdan bahsetmiştir. Bunları yaşanan yerle ilgili faktörler, gidilen yerle ilgili faktörler, göç esnasında yaşanan engeller, bireysel faktörler olarak tanımlamıştır. Bu eserde göçe odaklanma ile birlikte göçmenlerin de göz ardı edilmemesini istemiştir. Lee göç esnasında itici ve çekici faktörlerin neler olduğunu göçün yönünü ve kişileri etkilediğini vurgulamıştır. Şunu belirtmek gerekir ki itici ve çekici faktörler farklı sınıflara, toplumsal farklılıklara göre tanımlanmalıdır. Tek bir göç kuramı olmadığı gibi göçü etkileyen ve belirleyen çok farklı nedenlerin olduğu göz ardı edilmemelidir (Everett S, 1966: 50; Çağlayan, 2006: 75).

William Peterson (1958), “A General Typology of Migration” isimli eserinde göç tiplerini ilkel göçler, zorunlu ve yönlendirilen göçler, serbest göçler ve kitlesel göçler olarak sınıflandırmıştır (William, 1958: 261). Peterson’ın çalışmamız açısından önemli olan noktası, zoraki ve kitlesel göçü tanımlamış olmasıdır. Zoraki olarak doğanın ya da sosyal olguların savaş gibi etkilerin göçü etkilemesidir. Bu ise göçü kitlesel bir hale getirmektedir.

Göçün kitlesel bir hale gelmesinde bir diğer önemli unsur ise Samuel A. Stouffer (1940) tarafından vurgulanan, gidilecek yerin mesafesi ve o yerdeki imkânların durumunun belirleyici olduğudur. (Stouffer, 1940: 846). Bir göçü kitlesel hale getiren göçün nedenleri ve unsurları arasındaki ilişki üzerine tartışmalar devam etmektedir. Bu tartışmaları Massey, göçün başlangıç nedenlerini açıklayan teorik yaklaşımlar ile göçün devamlılığını açıklayan yaklaşımlar olarak iki ana başlıkta toplamıştır (Massey vd., 1993: 440). İlk grupta Neo- Klasik Teori, İkili İşgücü Piyasası Teorisi, İşgücü Göçünün Yeni Ekonomisi ve Dünya Sistemleri olarak adlandırmıştır. İkinci grupta ise Ağ Teorisi, Kurumsal Teori, Birikim Etkisi ve Göç Sistem Teorisi olarak tarif etmiştir.

Şüphesiz bu çalışmalar her biri ayrı bir çalışma konusudur. Bu çalışmanın amacı ve içeriği nedeniyle bütün teoriler açıklanmayacaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda Ağbağ Kuramı açıklanacaktır.

Ağbağ' Kuramı

Ağbağ konusundaki akademik çalışmalar son dönemlerde siyaset bilimcilere, antropologlara, sosyologlara ve yönetim bilimcilere kadar farklı disiplinlere mensup pek çok araştırmacı tarafından kullanılmaktadır. Ağbağ, bir bağlantılar kümesi ya da ilişkiler ağı olarak tanımlanabilir. Ağbağlar, aktörleri ve ilişkileri içerisinde barındırmaktadır. Aktörler; birey, grup, organizasyon ve toplum olabileceği gibi ağbağlar, aktörler ve özellikleri yerine ilişkilerine odaklanmaktadır (Katz vd., 2004: 308; Öztaş & Acar, 2004: 289). İlişkilere odaklanan ağbağ analizinin aktörlerin karşılıklı bağımlılığına, ilişkilerin aktörler arası kaynak ve bilgilere göre değişim gösterdiğine, ağbağın yapısının aktörler için fırsat ve/veya kısıtlı imkânlar sunabileceğine, aktörler arasında süreklilik arz eden ilişki biçimine dayanan varsayımları bulunmaktadır (Öztaş & Acar, 2004: 304).

Ağbağ Kuramı, göçmenlerin göç kararlarını nasıl aldıklarını ve nasıl hayatta kaldıklarını anlamak adına yeni bir yaklaşım getirmektedir. Göçmen davranışlarında yapısal açıklamalar ve öngörüler sunmaktadır. Ağbağ Kuramı, göçmenlerin hem göç kararlarını alırken hem de hangi yöne gideceklerini belirlerken kendi topluluklarıyla ilgili kurduğu ilişkiyi betimlemektedir. Ağbağ Kuramı, göç edilen ülkelerde yaşayan akrabalar, arkadaşlar ile kurulan bağı incelemektedir.

Kurulan bu ağbağ ilişkisi gidilen ülke ile göçmenler arasında tampon mekanizması görmektedir. Öyle ki göçmenler bu ağbağlar etrafında bir araya gelmektedir. Göçmenlere iş imkânlarının yaratılabilmesi, barınma olanaklarının verilebilmesi, eğitim imkânlarının sağlanması,

1 Literatürde “ağ, sosyal ağ, şebeke, ağbağ” olarak çeşitli biçimlerde kullanılan “network” kavramı kısaca bağlantılar kümesi olarak tanımlanmaktadır (Öztaş & Acar, 2004: 288). Bu çalışmada ağ ve ağbağ kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır.

sosyal güvenliğe ve yasal haklara ulaşım kolaylığı yaratması ve yeni bir kültürü anlamak adına aracılık etmesi bakımından ağbağlar önemlidir (Massey vd., 1993: 444; Jennisen, 2004: 54). Aktörler arası ilişkiler bilgi paylaşımını ve göçü kolaylaştıran unsur olması nedeniyle önemli işleve sahiptir (Monica, 1989: 639).

Ağbağlar; göç esnasında sınırların geçiş sürecinde bilgilerin paylaşılması, göçün tamamlanması ile yardımların alınması, göçün getirdiği maliyetlerin ve risklerin azaltılması açısından önemli bir unsurdur (Dolfin & Genicot, 2010: 344). İlk göçmenlerin gitmesiyle birlikte kurulan ağbağ, sonraki gelenlerin risklerini ve maliyetlerini azaltmaktadır. Bu ise arkadaşlık, soydaşlık, akrabalık yapılarının doğası gereği ilişkiyel bir yapı yaratmaktadır (Massey, 1990: 69).

Ağbağ analizinin, önemli bulgularından birisi türdeşliktir; bireylerin yaş, cinsiyet, toplumsal statü, etnik yapı vb. özellikleri açısından kendileriyle türdeş olan diğer bireylerle ilişki kurma eğiliminde olmalarıdır. Bu türdeşliğin aktörler üzerindeki önemli etkisi, ağbağların sürekli ve daha dayanıklı olmasına, güven inşa etmesine, hızlı ve açık iletişim kurabilmesine imkân sağlamalarıdır (Öztaş & Acar, 2004: 306).

Kurulan ilişki ağları, zaman içerisinde her iki ülkede katmanlaşıırken farklı boyutlara da kaymaktadır. Buna göre, önemli olan husus göç edilen yerde göçmenler tarafından kurulan bir ağın olmasıdır. Çünkü kurulan ağın içeriği daha sonra kendini geliştirerek farklı alanlara kaymakta ve ağbağ giderek daha karmaşık hâle gelmektedir (Çağlayan, 2006: 86). Massey bu durumu belirli bir toplumun göç edilen ülkede kritik bir seviye ulaşmasıyla artık o ülkeye göçün kendiliğinden süreceğini ileri sürerek desteklemektedir (Massey & Espana Garcia, 1987: 737).

Ağbağ Kuramı'na göre, kurulan ağbağlar sayesinde göçmenler, gidecekleri yerle ilgili sosyal, ekonomik ve hukuksal anlamda bilgilere erişebilmektedir. Bu anlamda göçmenlere olumlu katkısı olmaktadır. Ancak, ağbağ ilişkilerinin grup içerisinde sınırlı kalması, dışa kapalı olması göçmenlerin yerleştikleri yerle uyum sorunu yaşamamasına neden olmaktadır. Böylelikle ağın bilgiye ve imkânlarla ulaşmayı sağlayan ko-

laylaştırıcı etkisi gidilen ülkede uyum sorunlarına neden olmaktadır. (Yalçın, 2004: 54). Bununla birlikte oluşan ağlar bütün göçmenleri kapsamadığı gibi belirli topluluklara ve yöreye özgü bir nitelikte olabilir (Mahmud, 2009: 152). Bu durumda ağbağın yoğunluğu önem kazanmaktadır. Yoğunluğu yüksek bir ağbağda, aktörler bilgiyi ve kaynağı hızlı bir şekilde birbirlerine ulaştırabilmektedir. Öte yandan yüksek yoğunluklu ağbağlar kapalılık özelliği gösterme eğiliminde olduklarından, kliklere yol açtıklarından, aktörler ve ağbağ için sınırlılıkların kaynağı olabilmektedir (Öztaş & Acar, 2004: 308).

Özetle, ağbağların aktörler arasında sınırlanması, yerel halk ve yerleşilen yerdeki diğer ağbağlar ile kurulan ilişkiyi ve iletişimi güçleştirmektedir. Bir diğer ifadeyle göçmen ağbağlarıyla ilişkiye geçen diğer aktörler göz ardı edilebilmektedir (Krissman, 2005: 170). Bu ise hükümetlerin ağbağların etkisi dolayısıyla göçü kontrol etmelerini ve yönetmelerini sorunlu hale getirmektedir. Buna ek olarak, ağbağları kuran ilk aktörler buldukları yerlerde köprü görevi görebilmekle birlikte buldukları ağbağın denetçisi rolüne de bürünmektedir. Yardım, kaynakların dağılımı vb. konularda diğer aktörlere karşı isteksiz ya da çekingen davranılmaktadır (De Haas, 2008: 20). Dolayısıyla izole edilmiş göçmen kimliklerine neden olmaktadır. Bu ise, kendilerine ait bir konut çevresinde somutlaşan yaşam biçimlerine günlük yaşamı paylaşmayı sağlayan gettoların oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Erder, 2006: 46).

Sonuç olarak Ağbağ Kuramı göç ile olan bütün olguları açıklamakta şüphesiz eksik yanları içerisinde barındırmaktadır. Buna rağmen, göç olgusundan ziyade göçmenlerin kendi aralarında kurdukları ilişkinin biçimine, yönlerine ve özelliklerine vurgu yapması bakımından önemlidir. Birtakım sınırlayıcı ve dışlayıcı özelliklere sahip olsa da göçmenlerin bilgi paylaşımları, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşabilmelerinde aracılık etmeleri, iş bulma ve barınma konusunda destek vermesi açısından önemlidir. Bunun yanı sıra uzun süre devam eden göç hareketliliğinin olduğu ülkelerde göçmenlerin kendi yaşam stratejilerini oluşturmaları ve kendi kültürlerini yaşamalarına imkân

vermesi açısından göçmen ağbağları hem göçmenler arasında hem de buldukları yer ile temas kurmalarını kolaylaştırması nedeniyle bu çalışmada ön plana çıkarılmıştır. Mersin ili Mezitli ilçesinde yaşayan Suriyelilerin kurdukları dernekler Ağbağ Kuramı'nın varsayımlarına göre ele alınmıştır.

Suriyeli Göç Üzerine

Suriye'de 15 Mart 2011 tarihinde başlayan ve gittikçe artan yönetim ve rejim karşıtı gösteriler ve ardından ortaya çıkan iç savaş ile birlikte BMMYK 18 Eylül 2016 tarihli verilerine göre 4.800.087 Suriyelinin can güvenlikleri için ülkelerini terk ettikleri ve başta komşu ülkelere sığındıkları tespit edilmiştir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısının ise 2.7 milyonu geçtiği bilinmektedir (Erdoğan, 2015: 28; unchr.org, 2016; goc.gov.tr, 2016).

Türkiye'deki Suriyeliler konusu her geçen gün daha belirgin bir biçimde kalıcı bir hal almaktadır. Suriyelilerin hem kalış süreleri artmakta ve hemen bütün kitlesel göçlerde yaşanıldığı gibi, kalış süresi arttıkça kalıcılık da güçlenmekte; hem de Suriye'deki iç savaş, dönüş arzusunda olanların da Suriye'ye dönme imkânlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'deki Suriyelilerin sayıları göz önüne alındığında, hem bugünü anlamak hem de gelecek konusunda öngörülerde bulunmak bakımından Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sorunlarına öncelik verilmesi gerektiği açıktır (Erdoğan & Kaya, 2015: 320).

Suriyeli göç olgusu, savaş nedeniyle hem zorunlu göç hem de Suriye'de yaşanan sosyal, ekonomik, politik dönüşümün etkisiyle göçün kaynaklandığı bölgedeki tüm katmanları içermesinden dolayı kitlesel bir göç olarak ifade edilebilir (Tekeli, 1990: 36; Kaygalak, 2009: 4; William, 1958: 261).

Karşılaştığımız Suriyeli göç olgusu bu niteliği tam olarak sağlamaktadır. Göçün kitlesel bir hale gelmesinde bir diğer önemli unsur ise Samuel A. Stouffer açıkladığı gidilecek yerin mesafesi ve o yerdeki

imkânların durumudur. Dolayısıyla iki yer arasındaki çekimi belirle-
yenin mesafe olduğunu vurgulamaktadır (Stouffer, 1940: 846). Yukarı-
da belirtilen Suriyeli sığınmacı sayısının Türkiye’de yoğunlaşmasının
nedeni gidilecek yer olarak Türkiye’nin yakın ve açık kapı politikasın-
dan doğan imkânların olmasıdır.

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların çoğu Suriye-Türkiye sınırına
yakın olan bölgelerden gelmektedir. Bu bölgeler aynı zamanda yoğun
çatışmaların yaşandığı yerlerdir. Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacı-
ların yaklaşık yüzde 36’sı Türkiye’deki 10 kentte bulunan 20 kampa
yerleştirilmiştir ve yüzde 64’ü kampların bulunduğu 10 kent de dâhil
olmak üzere çeşitli kentlerde kamplar dışına yerleşmiştir. Bu 10 kent,
Türkiye’nin güney ve güneydoğusundadır ve Suriye-Türkiye sınırına
yakındır.

Kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlası ve kamp
dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaklaşık yüzde 80’i Suriye’yi
güvenlik nedeni ile terk ettiklerini söylemişlerdir. Bundan başka, Su-
riyeli sığınmacıların önemli bir kısmı politik veya ekonomik neden-
lerden dolayı Suriye’yi terk ettiğini belirtmiştir. Kamplarda yaşayan
Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlası ve kamp dışında yaşayan Suri-
yeli sığınmacıların dörtte biri, Türkiye’ye resmi bir sınır noktasından
pasaportsuz olarak girmiştir. Ayrıca, Suriyeli sığınmacıların önemli bir
yüzdesi resmi olmayan bir sınır noktasından Türkiye’ye giriş yapmış-
tır. Suriyeli sığınmacıların yaklaşık dörtte üçü, başka bir ülke yerine
Türkiye’yi tercih etmelerinin nedeninin ulaşım kolaylığı olduğunu be-
lirtmiştir (AFAD, 2013).

Bununla birlikte Suriyeli göç olgusu, uluslararası göç olması nede-
niyle hem uluslararası alanda devletlerarası ilişkileri etkilemekte hem
de devletlerin sınırlarından giriş ve çıkışların niteliğini, boyutunu ve
yasal durumlarını etkilemektedir. Aynı zamanda uluslararası göçlere
maruz kalan ülkelerde güvenlikle ilgili, ekonomik ve politik sorunlara
zemin hazırlamaktadır (Weiner, 1985: 441-455).

Bu çalışma, Suriyeli göçünü zorunlu, zincirleme ve kitlesel bir göç
olayı olarak kabul etmektedir. Zorunlu olması savaşın etkisiyle, kitle-

sel olması bölgedeki bütün katmanları içermesi nedeniyle, zincirleme olması gidilen yerlerdeki ağların etkisiyle süreklilik kazanmasından kaynaklanmaktadır. Suriyeli göçünün belirli bölgelere yoğunlaşmasında (Örneğin Mersin'e yerleşme nedenlerini) göçün zincirleme etkisini ve sonuçlarını göstermesi nedeniyle önemlidir.

Suriyeliler yerleştikleri şehirlerde ev bulmanın zor olduğunu, iş bulma sıkıntısı çektiklerini, çocuklarının eğitim ve öğretime devam edemediklerini, sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamadıklarını dile getirmektedir (Erdoğan & Kaya, 2015: 328). Göç edilen ülkede göçün etkisinin ne düzeyde olacağını göç edenlerin sayıları, kalacakları süreleri ve demografik özellikleri belirlemektedir (Portes, 2010: 545).

Bu çalışmada Suriyelilerin Türkiye'ye olan etkilerini araştırmaktan ziyade Ağbağ Kuramı çerçevesinde Suriyelilerin dayanışma ağları içerisinde hayatta kalma stratejilerine değinilecektir. Kurulan ağbağlarla Suriyelilerin göçün getirdiği olumsuz koşulları en aza indirebilecekleri, iletişim ve bilgi paylaşımını sağladıkları, kendi kültürlerini yaşamalarına imkân veren mekanizmaları inşa ettikleri gözlemlenmiştir.

Bu nedenle Mersin ili Mezitli ilçesinde yaşayan Suriyelilerin kurdukları formel dayanışma ağlarının göçmenlere sağladıkları ekonomik, politik, hukuksal ve kültürel imkânların düzeyi incelenmiştir. Kurulan Suriyeli formel ağlardan göçmenlerin eğitim, sağlık, ekonomi alanında ne gibi istekleri olduğu, bu isteklerini karşılamak için formel ağların devlet ile kurdukları ilişki ve ağların bu istekleri yerine getirmek için hangi yolları izledikleri araştırılmıştır.

Suriyeli Sosyal Sermaye Kavramı Üzerine

Sosyal sermaye kavramı göç çalışmalarına 1990'ların ortalarından itibaren dahil edilmiştir. Ağ kuramı yaklaşımı ile farklı disiplinleri de kapsayan sosyal sermaye kavramı Bourdieu, Coleman, Putnam ve Portes'un çalışmalarıyla önem kazanmıştır (Haug, 2008: 590).

Sosyal sermaye kavramı genel olarak, kişilerin üye oldukları sosyal ağlar ya da kurumlar vasıtasıyla sınırlı kaynaklara ulaşma kapasiteleri

olarak tanımlanmaktadır. Putnam sosyal organizasyonların ağlarını, güven ilişkileri ve kuralları sayesinde karşılıklı iş birliği ve koordinasyona sahip olma durumu olarak ele almaktadır (Pieterse, 2003: 32). Portes, sosyal sermayenin kaynakların kişisel ağlarla yakından bağlantılı olduğunu söylemektedir. Öyle ki, son zamanlarda yabancı grupların bağları ve ilişkilerinin getirdiği dayanışmaya bağlı olarak buldukları topluma (Amerikan toplumuna atıf yaparak söylüyor) uyum sağladıklarını ileri sürmektedir (Portes, 2000: 6).

Pierre Bourdieu ise sermayeyi ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye adıyla üç grupta incelemektedir. Bütün bu sermaye biçimleri birbiriyle yakından ilişkilidir. Bir diğer ifade ile toplum içerisinde her bir sermaye türü farklı alanlara denk düşmektedir. Ona göre sermaye, paraya çevrilebilir ve mülkiyet hakları biçiminde kurumsallaşan ekonomik sermaye; belirli şartlar içerisinde ekonomik sermayeye çevrilebilen ve eğitim vasıfları biçimlerinde kurumsallaşabilen kültürel sermaye; toplumsal bağlantılarla oluşan sosyal sermaye olarak tanımlanabilir (Bourdieu, 2010: 49).

Sosyal sermaye, karşılıklılık beklentilerinin bulunduğu ve ilişkilerin yüksek dereceli bir güvenle ve ortak değerlerle oluştuğu, böylece bir bireyin iletişim ağlarının ötesine geçtiği bir kaynağı temsil etmektedir (Coleman, 1988: 99).

Coleman'ın önemi bireysel olanla kolektif olan arasında bağ kurmasından gelmektedir. Ona göre sosyal sermaye; herkesin yararlanabileceği, tehlikesiz, tarafsız ve mükemmel bir kamusal mal olarak karşımıza çıkmaktadır. Ona göre önemli olan husus, güven ve karşılıklılığın çokluğudur. Ayrıca, sosyal ve ekonomik dezavantajlı grupların üzerinde dengeleyici bir rolü olduğunu savunmuştur (Yarar, 2011: 129).

Dayanışmacı sosyal sermaye fikrini ortaya atan Coleman, yoğunluğu yüksek ağbağların hem tek tek o ağbağın parçası olan aktörler hem de bir bütün olarak grup için önemli faydalar sağladığını iddia etmiştir. Bu tür ağbağ yapılarında aktörler birbirleriyle sıkça temas kurmakta, ortak davranış normlarını iyi bağlantılar sayesinde geliştirmektedir.

Bu varsayıma itiraz ise Burt (2000) tarafından aracı sosyal sermaye kavramı ile geliştirilmiştir. “İyi bağlantılı olmak ne demektir?” sorusuna Burt, Coleman’ın argümanının tam tersini ileri sürmektedir. Burt (aktaran Öztaş, 2007: 87) bir ağbağda yer alan aktörler üzerinde ne kadar az kısıtlılık varsa, ağbağın yoğunluğu ve hiyerarşisi ne kadar az ise aktörlerin o kadar çok sosyal sermaye sahibi olduklarını söylemektedir. *Yapısal Boşluklar* (Structural Holes) olarak bilinen kuramında Burt’e göre sosyal sermaye, bir ağbağın birbirinden kopuk parçalarını birleştiren aracılık eden kimseler tarafından oluşturulmaktadır (Öztaş, 2007: 87; Başak & Öztaş, 2010: 33).

Öztaş (2008), iyi olanın ne demek olduğuna vurgu yapan çalışmaların önemini vurgulamıştır. Sosyal sermayeyi ortaya çıkaran ağbağ mekanizmalarının varlığına odaklanmanın önemli olduğunu ifade etmiştir (Öztaş, 2007: 82).

Bu çalışmanın üzerinde durduğu sosyal ağlar ve sosyal sermayenin göçmenlerin eşitsizlikler karşısında, onlarla başa çıkma stratejilerini ağlar yardımıyla nasıl gerçekleştirdiğini göstermektedir. Siyaset yapıcılarının göçmenlerin deneyimlerinden, stratejilerinden ve hayatlarını anlamlı kılmalarında sosyal ağlardan ve sosyal sermayelerden yararlanabileceklerini göstermektedir (Cederberg, 2012: 60)².

Sosyal sermaye sayesinde kurulan ağlar yardımıyla, iş imkânlarının sağlanması, barınma sorunlarının çözülmesi, göç esnasında maliyetlerin ve risklerin azaltılması mümkün olmaktadır (Liang, 2006: 491; Massey & Zenteno, 1999: 539; Garip, 2008: 592).

Sahip olunan ağlar ile kurulan ilişkiler göçmenlere önemli yararlar sağlamakla birlikte buldukları toplumun ekonomik, politik ve kültürel değerlerini yakından etkilemelerine neden olmaktadır. Özellikle kolektif bir organizasyona, derneğe dönüşmeleri başta buldukları bölgede çeşitli sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşlarıyla-

2 Cederberg, İsveç Dil Kursuna giden göçmenler ile görüşmesinde bir göçmenin söylediği gibi, dilini bilmedikleri, iş imkânlarının olmadığı dolayısıyla ağlarına sıkıştıklarını belirtmektedir. O göçmenin, ağlar sayesinde hayatta kaldıklarını söylemesi dikkat verilmesi gereken önemli bir tespittir.

la, siyasi partilerle ilişki kurmalarına neden olmaktadır. Derneklerin faaliyetlerini gerçekleştirirken özerk yapıda olmaları ya da devletle mali ve denetim yönünden kurdukları ilişki önem kazanmaktadır (Odalm, 2007: 486).

Aynı zamanda politik faaliyetlere katılmasa da göçmen dernekleri, yerelde çok farklı ekonomik, politik ve sosyal işbirliğine sahip toplumsal hareketliliği içerisinde barındırmaktadır. Böylelikle kamusal tartışmalar göçmen ve ev sahibi ülke arasındaki ilişkinin boyutuna, göçmen derneklerinin faaliyetlerinin kolaylaştırılması, sınırlandırılması ve şekillenmesi açısından karşılıklı talepleri yaratmaktadır (Martiniello & Statham, 1999: 567-568).

Bu çalışmada, Suriyeli göçmenlerin sahip oldukları ekonomik, kültürel, politik ve toplumsal sermaye biçimleriyle enformel dayanışma ağlarının zamanla formel kurumlara dönüşeceği iddia edilmektedir. Öyle ki, büyük topluluklar halinde memleketlerini terk eden grupların göç sonrasında göçmenlerin yeni geldikleri kentlerde konut, iş ve sosyal güvenlik gibi hayati ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik politikalar geliştirilememiştir ya da sınırlı bir şekilde kalmıştır. Mersin ilinde göçmenlerin kurdukları formel dayanışma ağları ile kente uyum sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Bayraktar (2013), bu tespitini yerel hemşeri dernekleri üzerine geliştirmiştir. Aynı durumun Suriyeli göçmenler tarafından da deneyimlendiği gözlemlenmektedir (Bayraktar, 2013: 107). Aynı tespit bu çalışmanın saha araştırmasında da doğrulanmıştır. Bir sonraki bölümde mülakatların içeriğine baktığımızda Suriyeli göçmenlerin 2 yıl ve uzun süre kalanların eliyle 2014 yılının ortalarından itibaren formel anlamda dernekleştiği görülmektedir.

Uluslararası göçler ile iki ülke arasında ağlar ve bağlar oluşturan ve yeni bir toplumsal alan yaratan göçmenler, ideolojik bir işlev üstlenen sivil örgütlenmeler aracılığı ile hem geleneksel hem de yeni dayanışma biçimleri geliştirmektedir (Akbaş, 2012: 336). Bu dayanışma ağları göçmenlerin entegrasyonunda önemli bir misyon üstlenerek; sosyal hayata katılmalarını, yerel veya genel seçimlerde temsil edilmelerini kolaylaştırıcı bir sosyal sermaye özelliği taşımaktadır (Adıgüzel, 2013: 79).

Şüphesiz yukarıdaki ifade şu anda Suriyelilerin politikaya atılacakları iddiasını taşımamaktadır. Ancak kurulan formel dayanışma ağları ve yapılan araştırmalar göç eden Suriyelilerin önemli bir bölümünün Türkiye’de kalacaklarını göstermektedir. Dolayısıyla şu andan itibaren kendi okullarını, hastanelerini, derneklerini kuran Suriyeli sosyal sermaye, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın içerisine eklenmektedir. Suriyeli göçmenlerin aldıkları ikametgâh tezkerelerinin yanı sıra çalışma izni alınmaya başlamasıyla birlikte Suriyeli sosyal sermayeyi formel ya da enformel olarak hem yerel ve ulusal düzeyde hem uluslararası alanda ağlarını kullanacaktır.

Toksöz’ün vurguladığı gibi “göç musluğunun bir kez açılmasıyla kapatılabilmesi mümkün olmamaktadır” (Toksöz, 2006: 20). Bu çalışmada Toksöz’ün önermesine katılarak, Suriyeli sosyal sermayeyi iki şekilde ele almıştır. Birincisi, araçsal bir anlayışla sosyal sermayeler enformel dayanışma ağları içerisinde iş imkânı sağlaması, ev ve barınma problemlerini ele alması, sağlık ve eğitim hizmetleri sunabilmesi bakımından değerlidir. İkincisi, sosyal sermayenin sahip olduğu ağlar ve kuruluşları sayesinde toplumsal barışı, güveni sağlayabilecek potansiyeli içerisinde barındırmasının kolektif eylemin gelişmesine katkı vereceği düşünülmektedir (Yarç, 2011: 130; Parker & Song, 2006: 179).

Suriyeli Sosyal Sermayenin Kurduğu Dernekler Üzerine

Mersin Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü verilerine göre Mersin’de kayıtlı 6 adet Suriyelilere ait dernek bulunmaktadır³. Bu derneklerin 5’i Mezitli ilçesinde diğeri ise Akdeniz ilçesinde faaliyet yürütmektedir. Mersin ilinde 01/09/2016 tarihi itibarıyla geçici koruma statüsünde yaklaşık 140.000 Suriyeli yaşamaktadır (goc.gov.tr, 2016). Suriyelilerin göçmen dayanışma ağlarını ne zaman kurduklarını, hangi faaliyetleri yürüttüklerini, finansal desteklerini nasıl sağladıklarını, kaç kişiye ulaşılabildiklerini, kendi aralarında nasıl iletişim sağladıklarını

3 3 Aralık 2014 tarihinde Mersin Valiliği İl Dernekler Müdürlüğünden alınan veriler.

araştırmak amacıyla, nitel araştırma yöntemleri kapsamında yer alan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Açık uçlu ve yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan mülakat soruları Suriyeli göçmenlerin demografik özelliklerini, kişisel ve grupsal davranışlarını, ihtiyaç duydukları bilgilere ve kaynaklara nasıl ulaştıklarını ortaya çıkarabilmek amacıyla katılımcıların anadili olan Arapça dilinde ve Suriyeli derneklerin merkezlerinde yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir (Arslan, 2013: 79; Yıldırım & Şimşek, 2006: 120). Örnekleme, Mersin ilinde yasal olarak kurulmuş Suriyeli dernek yöneticilerine ve/veya çalışanlarına bağlı olarak yapılmıştır. Resmi rakamlara göre 140.000 Suriyelinin şehirde yaşaması ve dernekler yoluyla örgütlenmeleri, deneklere ulaşılma imkânının kolay olması nedeniyle araştırmanın örnekleme Mersin ili özelinde seçilmiştir. Bu bağlamda aşağıda derneklerin kuruluş tarihlerini, amaçlarını, hedef kitlesini, finansal kaynaklarını, hizmet alanlarını ve diğer kurumlarla kurabildikleri ilişkiyi özetleyen tabloyu bulabilirsiniz.

Tablo 1. Mersin İli ve Mezitli İlçesinde Kurulan Suriyeli Derneklerin, Kuruluş Tarihleri, İşlevleri, Ekonomik Kaynakları, Faaliyetleri, Hedef Kitlesi

Adı	Kuruluş Tarihi	Amacı	Üye/Hedef Kitlesi
Fluka Derneği ¹	2014	Hayır amacıyla kurulmuş.	500-600 Suriyeli
Nebek Derneği ²	Kuruluş için yasal izin bekleniyor.	Humus şehrinden gelenlere yardım ve hayır işleri	Yaklaşık 600 Nebekli ile iletişimi var.
Sosyal Suriye Topluluğu ³	2012	Suriyeli- diğer göçmenlere yardım	Mersin'deki bütün Suriyeliler yaklaşık 350.000
Suriyeli İş Adamları Derneği ⁴	2013	Suriyeli iş adamlarına bürokratik destek	Suriyeli işletmeler

Şafak Hayır Derneği ⁵	2014	Hayır amacıyla kurulmuş.	Mersin'deki bütün Suriyeliler, yaklaşık 1.500 kişiye ulaşılmış.
Yeni Gün Derneği ⁶	2014	Kuran öğretme fikriyle kuruldu, yetim çocuklara eğitim hizmetine dönüştü.	15-20 çocukla başladı, 100-120 çocuğa hizmet vermeye başladı.

Adı	Finans Kaynağı	Faaliyetleri	Diğer Dernekler Kurumlar ile İletişimleri
Fluka Derneği ¹	5 zengin Suriyeli iş adamı (Suudi Arabistan)	Meslek kursları dil öğrenimi iş ve konut bulma	Evet
Nebek Derneği ²	Suudi Arabistan, Katar, Dubai, Kuveyt'teki Nebeklilerden yardım	Tıbbi yardım, mesleki kurs, dil öğrenimi	Evet
Sosyal Suriye Topluluğu ³	Yurt dışından ve Suriyeli iş adamlarından	Sağlık hizmetleri, hukuki danışmanlık, eğitim ve dil kursu, iş ve barınma desteği	Evet
Suriyeli İş Adamları Derneği ⁴	5 zengin Suriyeli iş adamı	Oturma, çalışma izinleri, şirket kurma ve muhasebe hizmetleri	Evet
Şafak Hayır Derneği ⁵	Zekât olarak gören 5- 6 zengin Suriyeli desteği	Meslek kursları, dil öğrenimi, iş ve konut bulma	Evet

Yeni Gün Derneği ⁶	Suriyeli tüccarların desteğiyle ayakta kalıyor.	Eğitim alanında hizmet veriyor. İngilizce, Arapça, Matematik ve Kuran dersleri veriliyor	Evet
-------------------------------	---	--	------

Bu kısımda Suriyeli formel ve enformel ağların Mersin/Mezitli'de neden kurulduğu, kurulan bu ağların işlevlerinin neler olduğu, Suriyeli göçmenler ile hangi ağlar aracılığıyla iletişime geçildiği, göçmenlerin taleplerinin neler olduğu incelenmiştir.

Bununla birlikte Suriyeli formel ağların kurulmasında Suriyeli sosyal sermayenin önemli bir etkisi olduğu ileri sürülmektedir. Burada sosyal sermaye kavramı iki boyutlu ele alınmıştır. Birincisi, Bourdieu'nun tanımına göre bireylerin sahip oldukları grup üyelikleri (dernekler) ile birinin ihtiyaç duyduğunda potansiyel olarak yararlanabileceği ağbağ ilişkileri anlamına gelmektedir (Çelik, 2014: 268).

Bir diğer ifadeyle, sosyal sermaye kavramı genel olarak, kişilerin üye oldukları sosyal ağlar ya da kurumlar vasıtasıyla sınırlı kaynaklara ulaşma kapasiteleri olarak tanımlanmaktadır (Pieterse, 2003: 32).

İkinci anlamıyla sosyal sermaye Suriyeli formel ağların kendine özgü sermayeleri olarak tanımlanmaktadır. Burada ise bireysel ilişkilerin öneminden çok derneğin kendi sosyal sermayesini kullanması kastedilmektedir. Bu ise Coleman'ın düşüncesinde ifade edilen sosyal sermaye; bireysel olanla kolektif olan arasına köprü kurmaya yarayan, herkesin yararlanabileceği tehlikesiz, tarafsız ve mükemmel bir kamusal mal olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizdeki sosyal sermaye yazınında dayanışmacı sosyal sermayenin aktörler arasında güven ve itibar inşa edilmesi sonucunda sağladığı veya sağlayabileceği faydalara vurgu yapılmaktadır. Böylelikle eğitim hayatına, iş hayatına, aktörler arasındaki ekonomik ilişkilere sağlayabileceği katkılar düşünülmektedir (Öztaş, 2007: 83).

Dolayısıyla Suriyeli formel ağlar, bireysel ağların bir araya geldiği kolektif bir ağın somutlaştığı yerler olarak değerlendirilmektedir. Bu-

radan hareketle, hem Suriyeli göçmenlerin tek tek hem de formel ağlarında somutlaşan sosyal sermayelerinin, eşitsizlikler karşısında başa çıkma stratejileri, aynı zamanda iş imkânları sağlamaları, ev sorunlarının çözülmesi, göçün getirdiği maliyetleri ve riskleri azaltıcı etkileri olduğu ileri sürülmektedir (Cederberg, 2012: 60⁴; Massey & Zenteno, 1999: 539; Garip, 2008: 592).

Suriyeli sosyal sermayenin kurduğu formel derneklerin, göçmenlerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında, iş imkânlarının yaratılmasında, mesleki ve dil eğitimi almalarında, ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşılmasında aracılık ettikleri görülmektedir.

Mersin ili Mezitli ilçesinde kurulan beş Suriyeli derneğin, göçmenler için tampon mekanizma oldukları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, Suriyeli göçmenlerin ve Suriyeli derneklerin hak taleplerinin neler olduğu, hak taleplerini karşılarken hangi politikaları, eylemleri sergiledikleri, bireysel ya da formel ağların işlevlerinin neler olduğu incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler neticesinde her derneğin farklı amaçları olduğu ve bütün derneklerin genel olarak Suriyeli göçmenlere yönelik hizmet verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Derneklerin amaçları, yetim çocukların eğitimi, sağlık hizmetinin sunulması, iş imkânı sağlama ve konut sorunlarının çözümü, Türkçe/İngilizce dil kurslarının verilmesi, çeşitli meslek becerileri kazandırılması, üniversiteye hazırlık kurslarının verilmesi gibi bir çok alanda formel ağların kapasitelerine bağlı olarak yürütülmektedir.

Yukarıdaki amaçlardan anlaşılacağı üzere, göçmenlerin temel sorunları dil problemi, iş bulma ve barınma konularında somutlaşmaktadır. Suriyeli göçmenler yukarıdaki sorunlar nedeniyle ilgili derneklerle iletişime geçtiğinde karşılıklı bir ağ kurulmaktadır. Dolayısıyla, Suriyeli formel ağlar göçmenlerin kentte yaşayabilmeleri, kentle ve ye-

4 Cederberg, İsveç Dil Kursuna giden göçmenler ile görüşmesinde bir göçmenin söylediği gibi, dilini bilmedikleri, iş imkânlarının olmadığı dolayısıyla ağlarına sıkıştıklarını belirtmektedir. O göçmenin, ağlar sayesinde hayatta kaldıklarını söylemesi dikkat verilmesi gereken önemli bir tespittir.

rel halkla iletişime geçmelerini kolaylaştırması nedeniyle bir tampon görevi üstlenmektedir.

Fluka Derneğinin yöneticisi Muhiddin; Suriyelilere Türkçe dil kursu verdiklerini aynı zamanda berberlik eğitimi, muhasebe programı öğretimi ile bilgisayar ve telefon tamiri gibi meslek becerileri kazandırdıklarını söylemektedir. Derneğin amacının balık yedirmek değil Suriyelilere balık tutmayı öğretmek olduğunu vurgulamaktadır (Arafa, kişisel görüşme, 2014).

Göçmenler için bir diğer önemli sorun, sağlık hizmetlerinden yararlanma koşullarıdır. Suriyeli formel ağlar içerisinde ücretsiz sağlık hizmeti sağlaması nedeniyle Sosyal Suriye Topluluğu (2012) ayrı bir işleve sahiptir. Topluluğun yöneticisi Ziad, “Dernek bünyesinde dahiliye, göz, kadın doğum, çocuk, cildiye, kalp bölümü gibi çok fonksiyonlu bir hastanelerinin olduğunu, Suriyeli göçmenlerin bu hizmetten karşılıksız bir şekilde faydalandığını belirtmektedir. Sağlık hizmetinin yanı sıra 2000 Suriyeli çocuğa ders verdiklerini, aynı yardımları örgütlediklerini, dağıtımını yaptıklarını ve göçmenlerin hukuk süreçlerini takip ettiklerini söylemektedir. Ayrıca göçmenler arasında nikâh kıydıklarını, kıyılan nikâhın belgesinin tanzim edilip valiliğin onayına sunulması ve emniyete bildirilmesinin yanı sıra ölüm ve doğum kâğıtlarının tutularak ilgili kamu idarelerine bildirilmesi işlemlerini yaptıklarını belirtmektedir.” (Ziad, kişisel görüşme, 2014).

Yukarıdaki faaliyetlerin niteliğinden ve gelişmiş kapasitesinden anlaşılacağı üzere Suriyeli formel ağ olan topluluk göçmenlerin devletle kuracakları ilişkileri organize etmesi, kolaylaştırması nedeniyle nevi şahsına münhasır bir müessese olarak hizmet yürütmektedir. Yukarıdaki örnekler ışığında Suriyelilere ait derneklerin yaşanılan bölgede tampon mekanizması işlevi gördüğü tezi doğrulanmaktadır.

Suriyeli formel ağların benzer hizmetleri sergilerken maddi imkânlarını nasıl sağladıkları bir diğer önemli konudur. Suriyeli formel derneklerin işletme maliyetleri ve vermiş oldukları hizmetler, yurt dışında yaşayan Suriyeli iş adamlarının verdikleri finansal destekler ile sağlanmaktadır (Ziad, kişisel görüşme, 2014)

Yetim çocuklara yönelik hizmetler sunan Yeni Gün Derneğinin yöneticisi Hiram Hanım dernek için gerekli desteği Suriyeli iş adamları ve tüccarlardan aldıklarını söylemektedir. Sağlanan yardımlar ile 60 kadar yetim çocuğa eğitim verdiklerini dile getirmiştir. Aynı zamanda bu yardımlar ile çocuklarını çalıştırmak isteyen kadınlara, çocuklarını derneğe getirmeleri karşılığında cüzi yardımlar yaparak çocukların çalıştırılmasının önüne geçmeye çalıştıklarını vurgulamıştır (Hiram, kişisel görüşme, 2014)

Benzer bir durum, Fluka Derneğinde de karşımıza çıkmaktadır. Derneğin yöneticisi Muhiddin'in ifadesiyle derneğin kurucuları olan Suudi Arabistan'da yaşayan beş zengin iş adamınının maddi yardımlarıyla ayakta kaldıklarını belirtmektedir.

Suriyelilere ait en kapsamlı dernek olan Sosyal Suriye Topluluğunun Başkanı Ziad, derneğin harcamalarını yurt dışından gelen maddi desteklerle sağladıklarını belirtmekte ve aynı zamanda derneğin bünyesinde hastane çalışanı, yönetim ve eğitim kadrosu olmak üzere 250 kişinin çalıştığını söylemektedir (Ziad, kişisel görüşme, 2014).

Suriyeli formel derneklere yapılan bu yardımların bizim için önemli olan yanı, Suriyeli sosyal sermayeyi ekonomik sermayeye dönüştürmeleri aynı zamanda Suriyeli kültürel sermayesini de formel ağlarında buluşturmalarıdır (Bourdieu, 2010: 49). Böylelikle göçmenlerin sahip oldukları grup üyelikleri (*dernekler*) ile birinin ihtiyaç duyduğunda potansiyel olarak yararlanabileceği ağ ilişkileri inşa edilmektedir (Çelik, 2014: 268).

Bunun yanı sıra formel ağlar içerisinde bir araya gelen Suriyeli sermaye, dernekler aracılığıyla kolektif bir ilişkiye bürünerek göçmenler için üretilen ve sunulan kamu hizmetine dönüşmektedir. Suriyeli sosyal sermayenin formel ağlar ile bir araya gelmesi aynı zamanda hemşeri ilişkilerini de beraberinde getirmektedir. Burada kullanılan hemşeri kavramı hem öznel ve durumsal olarak hem de ilişkisel olarak değerlendirilmiştir (Kurtoğlu, 2004: 19).

Hemşeriliğin öznel ve ilişkisel durumunu göstermesi açısından, kuruluş aşamasında olan Nebek Derneğinin yöneticilerinin açıklamaları önemlidir:

Dernek yöneticilerinin Mersin'e gelmelerinin Mersin'de 600 kadar Nebeklinin yaşamasından kaynaklandığını dile getirmiştir. Öyle ki bu nedenle başka şehirlere uğramadan direkt Mersin'e yerleşmişlerdir. Bunun yanı sıra Nebekli çocuklara ve kişilere öncelikli yardım yaptıklarını vurgulamışlardır (Mustafa, kişisel görüşme, 2014).

Benzer bir vurgu Şafak Hayır Derneğinin kurucuları Riyad ve Abu Salah'ın açıklamalarında da karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu şahıslar Nebek ve Humus'tan geldiklerini, Mersin'in Suriye'ye yakın olması ve tanıdıklarının bulunması nedeniyle buraya yerleştiklerini ve Suriyeli göçmenlere dil desteği sağlamak ve mesleki beceri kazandırmak amacıyla derneği kurduklarını belirtmişlerdir (Riyad ve Salah, kişisel görüşme, 2014).

Nebek Derneğinin yöneticilerinin aşağıdaki açıklaması hemşerilik bağlarının öznel, durumsal ve ilişkisel anlamını göstermesi açısından önemlidir.

Yöneticiler Derneği ve kişisel bağlarını kullanarak, Kanada'da yaşayan Nebeklilerden bir konteynır aynı yardım talep ettiklerini, ancak resmi olarak kurulmadıkları için Mersin limanında bekleyen konteynıra ulaşamadıklarını ve bu amaçla Şafak Hayır Derneğinin resmi izinlerini kullanarak konteynırdaki yardımları almaya çalıştıklarını belirtmiştir. Yurt dışından organize ettikleri yardımları kentte yaşayan Nebeklilere ve diğer Suriyelilere vermek istediklerini söylemiştir. Bu ağları kullanırken sosyal medyada Facebook'taki adreslerinden iletişim geçmişlerdir (Riyad, kişisel görüşme, 2014).

Suriyeli formel ağların göçmenlerin eğitim, sağlık, barınma vs. ihtiyaçlarının giderilmesinde hem hemşerilik bağlarını hem de sosyal sermayelerini kullanarak dayanışma içerisinde oldukları görülmüştür.

Suriyeli göçmenler, kurulan formel ağlar ile birbiriyle iletişim ve dayanışma içerisinde olmakla birlikte kamu kurum ve kuruluşlarının-

dan birtakım haklar talep etmektedir. Bu haklar ilk olarak ilçelerde bulunan kaymakamlıklardan aynı ve nakdi yardımlarda somutlaşmaktadır. Bu yardım talepleri, bireysel başvurular şeklinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yapılmaktadır (BİAMER, 2014: 34).

Bununla birlikte Suriyeli derneklerin devletten beklentileri öncelikle çalışma izinlerini alabilmeleridir. Aynı zamanda iş imkânlarının kendilerine yaratılması en büyük talepleridir. Şafak Hayır Derneği yöneticisi Riyad bu durumu, “Türkiye’den bize iş vermesini, çalışma izinlerimizi bir an önce almayı istiyoruz. Aksi takdirde yanımızda getirdiğimiz paralar bir gün bitecektir. Şayet paramız biter ve iş bulamazsak özellikle gençler kent için sorunlu hale gelecektir.” şeklinde açıklamaktadır (Riyad, kişisel görüşme, 2014).

Suriyeli göçmenlerin genel olarak devletten talepleri, iş, barınma desteği, eğitim, sağlık gibi alanlarda olmaktadır. Ekonomik anlamda farklı bir talep ise Şafak Hayır Derneğindeki görüşmemizde ortaya çıkmıştır. Derneğin üyeleri, kendi birikimlerini devlet güvencesine teslim etmek ve devlet eliyle yatırımlar yapmak istediklerini böylelikle Suriyelilerin de kendi sermayelerini devlet güvencesine sunarak iş imkânları yaratabileceklerini vurgulamışlardır.

Özetle, Suriyeli göçmenlerin hak talepleri için, ilk durumda kayıt işlemlerinin yerine getirilmesi ardından barınma, eğitim, sağlık temel ihtiyaçlarının giderilmesi için, hem kamu kurum ve kuruluşlarına hem de Suriyeli formel ağlara başvurdukları görülmüştür.

Suriyeli Sosyal Sermayenin Ekonomik Alanda İncelemesi

Uluslararası ve düzensiz göç olgusu oldukça karmaşık yapıdadır. Güvenilir ve doğru verilere ulaşabilmenin zor olduğu ve bu verileri istatistiksel olarak ele almanın zorluğu sosyal bir olgu olan göçün doğal niteliğinden kaynaklanmaktadır (Rittersberger, 2015: 82). Bu çalışma yukarıda belirtilen kısıtlamaları ve zorlukları kabul ederek, ekonomik hayatta Suriyeli işletmelerin ve işgücünün kendisini yerel düzeyde nasıl inşa ettiğine, yaşam stratejilerini nasıl geliştirdiğine bakarak göç-

men ekonomisinin Mersin'deki mevcut durumu hakkında betimleyici bir yaklaşımla özel bir vurgu yapmaya çalışmıştır.

İşletmeler açısından Mersin Ticaret ve Sanayi Sicil Müdürlüğüne, 2011 yılında 33, 2012 yılında 38, 2013 yılında 109, 2014 yılında 357 adet Suriyeli şirket açılmıştır. Bu şirketlerin büyük bir bölümü gıda sektörü ve lojistik sektöründe hizmet yürütmektedir (Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, 2015).

Şirketlerin kuruluş süreçlerinde Suriyeli İş Adamları Derneği kurucusu ve üyesi olan belirli süre sonra dernekle ilişkisini kesen Adnan; “Ben yıllardır zengin tercüman olarak işlerimi yapıyordum. Ancak hacca gidince bıraktım. 2013'te MTSO odası aradı gel bir sürü iş birikti, 2013 Şubatı'ndan itibaren bu işlerle ilgilenemiyorum. Yaklaşık 150 tane şirket kurduk. Bunun 70-75 tanesinin muhasebe danışmanlığını vs. ücretsiz yapıyoruz. Hastaneyle, gümrükle, sigorta ile olan, nüfus işleri gibi her şeyi soruyorlar biz de bildiğimiz kadarıyla yardım ediyoruz bilmediklerimizi de bilenlere sorarak çözümleri üretmeye çalışıyoruz. Bunu böyle yapın diyerek cevaplandırmaya çalışıyoruz.” ifadesiyle Suriyeli işletmelerin yasal olarak kuruluş aşamalarında yardımcı olduklarını dile getirmiş, mevcut kurallara uygun iş piyasasının işleme için çalışmalar yürütmüştür (Adnan, kişisel görüşme, 2014).

Mersin Mezitli ilçesinde Sosyal Suriye Topluluğunun karşısında 1.500 lira kirası olan bir market işleten Endüstri Mühendisi Mahmut ise, kendi imkânlarıyla market açtığını yanlarında çalışanlarının ise arkadaşları ve akrabaları olduğunu belirtmiştir. Türk komşusunun tavsiyesiyle dükkânın tedarikini Bizim Marketlerden karşıladığını söylemiştir (Mahmut, kişisel görüşme, 2014).

Halepli bir arkadaşının tavsiyesiyle telefon aksesuarı satışı yapan bir dükkân açan Beşir ise 3 yıldır Mersin'de yaşadığını daha önceden günlükü 60 liradan 12 saat çalıştığını ifade ederek kira ve maliyetlerin Suriyeli olmasından dolayı yüksek tutulmasından şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Bütün müşterilerinin Suriyeli olduğunu ve dil bilmediği için sıkıntı çektiklerini dile getirmiştir (Beşir, kişisel görüşme, 2014).

Türk ev sahibi adına lokantacılık kaydı yaptıran Baser ise, akrabaları olduğu için Mersin'e geldiğini, onlarla birlikte çalıştığını, Suriyeli arkadaşının Mersin'de Suriyeli iş yerlerini tanıtan ve Arapça haftalık dergiyle dükkânın tanıtımını ücret karşılığında yaptığını ve böylece müşterilere kolay ulaşabildiğini ifade etmektedir (Baser, kişisel görüşme, 2014).

Özetle Suriyeli işletmeler Mersin'de sayısı resmi olarak yaklaşık 140.000 olan ancak Suriyelilerin ifadesiyle yaklaşık 350.000'i bulan Suriyelilere mal ve hizmet üreterek hayatta kalmaya çalışmaktadır. Genel itibarıyla yanlarında arkadaş ve akrabalarını çalıştırdıkları görülmüştür.

İşgücü piyasasını incelediğimizde ise Suriyeli ustaların 1.200-1.500 lira arasında çalıştıklarını, işçilerin ise 600-900 lira arasında para kazandıklarını ileri süren işletme sahipleri Mersin ilindeki göçmen ekonomisi hakkında ipucu vermesi açısından önemlidir (Huseyin & Yaser, kişisel görüşme, 2014).

Akrabaları Mersin'de yaşadığı için gelen 16 yaşındaki Muhammed ise ilk geldiğinde 6 ay pazarcılık yaptığını sabah 5 akşam 9 çalıştığını ve haftalık 60 TL para kazandığını, şimdi ise Suriyeli tanıdığı bir kasabın yanında haftalık 125 liraya çalıştığını ifade etmiştir. Ücretlerin düşük olmasından yakındığını; okula, spora, kişisel ihtiyaçlarını karşılamaya gerekli zamanının olmadığını vurgulamıştır. Pazarcılık işinin kendisine paradan çok Türkçeyi anlayıp, konuşmasında yardımcı olduğunu belirtmiştir (Muhammed, kişisel görüşme, 2014).

Uzun yıllar Arabistan'da işçi olarak çalışan ve Türk vatandaşı olan Sıhhi Tesisatçı Edip Usta ise Arapça bilmesi nedeniyle Suriyelilere inşaat ve tarım sektöründe işler bulduğunu, yevmiye usulü 20 ila 30 TL arasında çalıştıklarını kendisinin 30 TL ücret verdiğini belirtmiştir. İş bulduğu 50- 60 arasında Suriyeli olduğunu bir tane Suriyeli bulmasıyla memleketlisi, akrabası olanlara iş imkânlarının duyurulduğunu, Suriyeli işçi bulmanın bu sayede kolaylaştığını dile getirmiştir (Edip, kişisel görüşme, 2014).

İş dünyası ve emek piyasasında kurulan ilişkiler Massey'in ifadesiyle, gidilen ülke ile göçmenler arasında tampon mekanizması görmektedir. Öyle ki göçmenler bu ağlar etrafında bir araya gelmektedir. Göçmenlere iş imkânlarının yaratılabilmesi, barınma olanaklarının verilebilmesi, eğitim imkânlarının sağlanması, sosyal güvenliğe ve yasal haklara ulaşım kolaylığı yaratması ve yeni bir kültürü anlamak adına aracılık etmesi bakımından ağlar önemlidir (Massey vd., 1993: 431; Jennisen, 2004: 54).

İş dünyasında ve özellikle emek piyasasında karşılaşılan düzensizlik yerel ekonomiyi ve yerel halkı olumsuz etkilediği gibi göçmenlerin de hayatta kalmak için akrabalık ve arkadaşlık ilişkisine başvurduklarını, göçün getirdiği maliyet ve riskleri azaltmak için dayanışma içerisinde olduklarını göstermektedir.

Sonuç Olarak

Suriyeli göçmenlerin zorunlu ve kitlesel göç etkisiyle Mersin ili Mezitli ilçesinde formel ağlar kurdukları görülmüştür. Kurulan bu ağlar Mersin ve Mezitli özelinde hem göçmenler arasında dayanışmayı hem de göçmenler ile kent arasındaki iletişimi, uyumu sağlaması açısından önemlidir. Aynı zamanda kurulan formel ağlar, göçmenler ile yeni yerleşim yerleri ve kültürüyle tampon mekanizması oluşturmaktadır. Göçmenlerin konut ve iş bulma sıkıntılarını, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını giderebilecekleri ilişkilerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Bireysel olarak her bir göçmenin, dernekler yardımıyla sosyal sermaye artırdığı ve ağbağlarını geliştirebildiği gözlenmektedir. Ancak kurulan ağbağların yoğunluğunun, kentteki bütün göçmenlere ulaşılabilirliğinin sınırlı olduğu kabul edilmektedir. Suriyeli sosyal sermayenin ve ağbağlarının zayıf ve güçlü yönleri, düşük ve yüksek yoğunluğu gibi konularda yeni çalışma alanlarına zemin hazırlamaktadır. Görüşülen dernekler ve yöneticilerden çıkan sonuç mevcut ağların özel, durumsal ve ilişkisel bir yapıya sahip olduğudur. Özellikle, Suriyeli göçmenlerin kurdukları ağbağlarında genel olarak sahip akrabalık ve hemşerilik ilişkilerini halen sürdürdükleri görülmüştür. Çalışmada

vurgulanmak istenen ise Suriyeli sosyal sermayenin ve ağbağlarının eğitim, sağlık, barınma ve iş bulma konularındaki sorunlarına çözüm üretme mekanizmaları geliştirdikleridir. Böylelikle göçün getirdiği risklerin ve maliyetlerin azaltıldığı gözlemlenmiştir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Y. (2013, 12), Dayanışma Ağları Üzerinden Eskişehir’de Siyaset ve Göçmenlik Ağları, *Turkish Journal of Sociology Sosyoloji Dergisi*, s. 73-95.
- AFAD (2013), *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.
- Akbaş, E. (2012), *Göçmenler Arasındaki Dayanımcı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu* (S. Gülfer İhlamur-Öner & N. Aslı Şirin Öner), İletişim, İstanbul.
- AMNESTY (2014), *Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye’deki Suriye’den Gelen Mülteciler*, Uluslararası Af Örgütü Yayınları, Londra.
- Arslan, D. A. (2013), *Sosyoloji Yöntem ve Yazıları*, Kalkan Matbaacılık, Mersin.
- Başak, S. & Öztaş, N. (2010), Güven Ağbağları, Sosyal Sermaye ve Toplumsal Cinsiyet, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* (12/1), s. 24-56.
- Bayraktar, U. (2013), “Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbul’daki Hemşehri Dernekleri”, *Toplum Bilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı*, s. 107-118.
- BİAMER (2014), *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı*, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Bourdieu, P. (2010), *Sosyal Sermaye* (M. Şahin & A. Ünal), İstanbul, s. 45-75.
- Cederberg, M. (2012), “Migrant Networks and Beyond: Exploring the value of the notion of social capital for making sense of ethnic inequalities”, *Arta Sociologica*, p. 59-72.

- CNNTURK (2013, 11 23), *Mersin’de Suriyeliler ile Kavga*, CNNTURK: <http://www.cnnturk.com/2013/guncel/11/23/mersinde-suriyeliler-ile-kavga/731994.0/index.html> adresinden alınmıştır.
- Coleman, J. S. (1988), “Social Capital in the Creation of Human Capital”, *American Journal of Sociology*, p. 95-120.
- Çağlayan, S. (2006), “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 67-91.
- Çelik, Ç. (2014), “Sosyal Sermaye, Ebeveyn Ağları ve Okul Başarısı”, *Cogito*, s. 265-289.
- De Haas, H. (2008), Migration and Development a Theoretical Perspective. *International Migration Institute James Martin 21st Century School University of Oxford*, p. 1-50.
- Dolfin, S. & Genicot, G. (2010), “What Do Networks Do? The Role of Networks on Migration and Coyote” Use, *Review of Development Economics*, Volume 14, Issue 2, May 2010, p. 343-359.
- Erder, S. (2006), *Refah Toplumunda Getto*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2015), *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Erdoğan, M. & Kaya, A. (2015), *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Erjem, Y. (2009), *Mersin’de Göç, Kentleşme ve Sosyal Problemler*, Güven Ofset, Mersin.
- Everett S., L. (1966), “A Theory of Migration”, *Demography*, Vol 3. No. 1, p. 47-57.
- Garip, F. (2008), “Social Capital and Migration: How do Similar Resources Lead to Divergent Outcomes”, *Demography*, 45 (3), p. 591-617.
- goc.gov.tr*. (2016, 09 20). 09 20, 2016 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adresinden alındı.
- Haug, S. (2008), “Migration Networks and Migration Decision-Making”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34 (4), p. 585-605.

- İHA (2014, Aralık 13), *Suriyeli sığınmacıların Mersin'e etkileri tartışıldı*. İhlas Haber Ajansı: <http://www.ih.com.tr/haber-suriyeli-siginmacilarin-mer-sine-etkileri-tartisildi-419423/> adresinden alınmıştır.
- Jennisen, R. (2004), *Macro-economic Determinants of International Migration in Europe*, Purdue University Press, Purdue.
- Jensen, E. (2015, Ocak 3), *The United States Census Bureau*. Census: http://www.census.gov/population/www/documentation/twps0101/SWG_emigration_jensen.pdf adresinden alınmıştır.
- Katz, N., Lazer, D., Arrow, H. & Contractor, N. (2004), "Network Theory and Small Groups", *Small Group Research*, p. 307-332.
- Kaygalak, S. (2009), *Kentin Mültecileri*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Krissman, F. (2005), Sin Coyote Ni Patron: Why the "Migrant Network" Fails to Explain International Migration, *International Migration Review*, 43 (4), p. 167-194.
- Kurtoğlu, A. (2004), *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset Keçioren Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Liang, Z. (2006), The Sociology of Migration, *21 St. Century Sociology SAGE Publications*, p. 487-495 .
- Mahmud , H. (2009), "International Migration, Remittances and Development", *Journal of Sustainable Development*, Vol. 2, No. 1, p. 147-155.
- Martiniello, M. & Statham, P. (1999), Introduction, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 25 (4), p. 565-573.
- Massey , D. & Zenteno, R. (1999), The Dynamics of Mass Migration, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, Vol. 96, No. 9 , p. 5328-5335.
- Massey, D. (1990), The Social and Economic Origins of Immigration, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 510, *World Population: Approaching the Year 2000*, p. 60-72.
- Massey, D. & Espana Garcia, F. (1987, August 14), The Social Process of International Migration, *Science, New Series*, Vol 237, No 4816 , p. 733-738.
- Massey, D., Joaquin , A., Graeme , H., Kouaouci, A., & Adela, P. (1993), Theories of International Migration: A Review and Appraisal, *Population and Development*, Vol 19 (3), p. 431-466.

- Mazlum-Der (2014, Kasım 29), *Gaziantep'te Suriyelilere Yönelik Saldırıları ve Toplumsal Nefretin Sebeplerinin Analizine Dair Rapor*. www.mazlumder.org: <http://www.mazlumder.org/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin-siginmacilar-raporu/11041> adresinden alınmıştır.
- Melih, E. & Balaban, O. (2005), *Göçmen Nüfusunun Kentle Etkileşim Süreci İskilip Örneği*, ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Yayını, Ankara.
- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (2015, 12 25), MTSO Yıllık İstatistikleri 2011-2012-2013-2014, MTSO, Mersin.
- MersinHaber (2014, 12 9), *Suriyeli Dilenci Operasyonu*. <http://www.mersinhaber.com>: <http://www.mersinhaber.com/haber-suriyeli-dilenci-operasyonu-347012.html> adresinden alınmıştır.
- Monica, B. (1989), "Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas", *International Migration Review*, Vol. 23, No. 3, p. 638-670.
- Odmalm, P. (2007), "Civic Society, Migrant Organisations and Political Parties: Theoretical Linkages and Applications to the Swedish Context", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, p. 471-489.
- ORSAM (2014), *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*, ORSAM, Ankara.
- Öztaş, N. (2007), "Sosyal Sermayenin Ağbağ Kuram(lar)ı: Dayanışmacı ve Aracı Sosyal Sermaye", *Amme İdaresi Dergisi*, 40 (3), s. 29-88.
- Öztaş, N. & Acar, M. (2004), *Çağdaş Kamu Yönetimine Giriş II*, Nobel, Ankara.
- Parker, D. & Song, M. (2006), "Ethnicity, Social Capital and the Internet", *SAGE Publications*, Vol 6 (2), p. 178-202.
- Pieterse, N. (2003), "Social capital and migration beyond ethnic economies", *SAGE Publications*, Vol (3) 1, p. 29-58.
- Portes, A. (2010), "Migration and Social Change: Some Conceptual Reflections", *Journal of Ethnic Migration Studies*, 36 (10), p. 1537-1563.
- Portes, A. (2000), "Two Meanings of Social Capital", *Sociological Forum*, Vol 15, No. 1, p. 1-12.

- Rittersberger, H. T. (2015), "Türkiye'de Düzensiz Göçmen İşçileri Yönetmek", *Göç Araştırmaları Dergisi*, s. 80-117.
- Stouffer, S. (1940), "Intervening Oppurtunities; A Theory Relating Mobility and Distance", *American Sociological Review*, Volume 5, Number 6, p. 845-867.
- Tekeli, İ. (1990), "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskân Sorunu", *Toplum ve Bilim*, 50, s. 49-71.
- Tekeli, İ. (1997), Türkiye'de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi, *Türkiye'de İç Göç Bolu-Gerede*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 7-21.
- Tekin, D. (2015, Ocak 4), *Suriyeli mülteciler çaresiz...* . www.multeci.net: http://multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=267:suriye-mersin-multeci-saglik-sosyal-guevence&catid=31:genel&Itemid=1 adresinden alınmıştır.
- Toksöz, G. (2006), *Uluslararası Emek Göçü*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TTB (2014), *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara.
- unchr.org*. (2016, 09 20), 09 20, 2016 tarihinde UNCHR: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> adresinden alındı.
- Weiner, M. (1985), "On International Migration and International Relations", *Population and Development Review*, p. 441-455.
- William, P. (1958), "A General Typology of Migration", *American Sociological Review*, Vol 23, No. 3, p. 256-266.
- Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yarcı, S. (2011), "Pierre Bourideu'da Sosyal Sermaye Kavramı", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, s. 129-135.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

NOTLAR

- 1 (Muhiddin Arafa, Kişisel Görüşme, 21.12.2014)
- 2 (Mustafa....., Kişisel Görüşme, 21.12.2014)
- 3 (Rıza....., Kişisel Görüşme, 29.12.2014)
- 4 (Adnan Zengin, Kişisel Görüşme, 27.12.2014)
- 5 (Abu Saleh, Kişisel Görüşme, 27.12.2014)
- 6 (Hiram...., Kişisel Görüşme, 28.12.2014)